

John Paul

DIREKTØR JOHN OXAAL

Minnetale i Norsk geologisk forening 3. desember 1942

AV

OLAF HOLTEDAHL

Det var med en følelse av dyp sorg, ja forferdelse, at vi en stund ut i oktober i år leste i en dødsannonse at direktør John Oxaal var avgått ved døden, den 26. september. Han døde i utlandet hvor han hadde vært siden påsketider.

John Thomas Fearnley Oxaal var født 20. januar 1887 i Oslo hvor hans far var direktør ved Statsbanene. Han tok artium i 1904 og med sine sterke naturvidenskapelige interesser begynte han så på realstudiet. Etter å ha tatt bifagseksamen arbeidet han med kjemi som hovedfag og var kommet langt med sin oppgave da han brøt av og gikk inn for mineralogi-geologi, med et arbeide over „Indre Helgeland, fjellbygningen og bergarterne“ som hovedoppgave, og avsluttet sin eksamen i 1910. Han hadde da alt året før, bare 22 år gammel, fått ansettelse som geolog ved Norges Geologiske Undersøkelse, med kartlegning av det nordlige Norge som oppgave. I 1911 ble han statsgeolog, for praktisk geologi, og innehadde denne stilling til 1918, de siste to år med permisjon i anledning sitt arbeide for det store amerikanske industriselskap Electric Furnace Products Company som planla en større bedrift i Norge, i Sauda.

Også etter sin ansettelse som statsgeolog fortsatte Oxaal sin utdannelse, nå med praktisk-geologiske oppgaver for øie. Han oppholdt seg ved Sveriges Geologiska Undersökning våren 1912, og ved Technische Hochschule i Charlottenburg vinteren 1912—13. Foruten ved sine arbeider i Norge skaffet han seg i årene videre framover megen erfaring ved reiser som privat engasjert ekspert også i Sverige og Finland.

Det var som kalksteins-geolog Oxaal i 1915 kom i forbindelse med det amerikanske selskap. Han viste seg herunder som en så allsidig kyndig og nyttig mann at han kom til å bistå også på andre felter, og han ble snart tilbudt å tiltre selskapets organisasjon, et

tilbud han mottok. Og i 1918 sa han definitivt opp sin stilling som statsgeolog ved N. G. U.

Etter bare forholdsvis få års arbeide i det amerikanske firmas tjeneste ble han, i 1924, betrodd en ledende stilling i den svære bedriften i Sauda, et av landets største industrianlegg. Det var jo en temmelig egenartet og usedvanlig karriere for en mann med real-eksamens utdannelse, og forteller klart om Oxaals helt overordentlige både tekniske og administrative begavelse. En tid i forvegen, i 1919, hadde han, for firmaets regning, oppholdt seg et år i De forente stater og Kanada, for å sette seg inn i fabrikasjonen av karbid og ferrolegeringer. Også i senere år besøkte han Amerika, foruten en rekke europeiske land, i forbindelse med sin stilling som direktør for Sauda-anlegget som var kommet i regulær drift i året 1923, med en storstilet produksjon av forskjellige smelteprodukter. Etter en tid overtok det amerikanske konsern også det store kraftselskap Saudefaldene og i senere år lå også dette foretagende inn under Oxaals ledelse.

Det ble som leder av bedriftene derborte at Oxaal kom til å gjøre sin største arbeidsinnsats, med et arbeid av overordentlig krevende natur, ofte med store vanskeligheter av mange slag. Det er da imidlertid *geologen* John Oxaal som vi her i denne forening spesielt skal minnes, og jeg skal ganske kort peke på hans innsats i den geologiske og praktisk geologiske forsknings tjeneste.

Vi har hørt at Oxaal opprinnelig, i 1909, fikk stilling i N. G. U. som geolog for det nordlige Norge, og det var i Nordland han kom til å gjøre sin første og også vesentlige rent videnskapelige forskningsinnsats. Undersøkelsen av Nord-Norge ble nettopp på denne tid tatt opp av N. G. U. i større bredde enn tidligere, hva der hang sammen med utgivelsen av moderne gradavdelingskart over betydelige deler av Nordland fylke. Sin første reise nordpå gjorde Oxaal alt i 1908, som ganske ung student. Som for så mange norske geologer ble det et rent pionérarbeide kan kom til å utføre, med — i stor utstrekning — befarings av strøk hvor ingen geolog før hadde ferdedes. Et slikt arbeid krever evnen til ikke bare å gjøre gode enkeltiakttagelser, men også til ved forholdsvis kortvarig arbeide i forhold til de store arealer det dreier seg om, å kunne skaffe seg en mer generell oversikt over de geologiske forhold.

Oxaal hadde i utpreget grad slike evner og han kunne snart peke på viktige generelle resultater, framlagt i forskjellige arbeider

trykt i N. G. U. i tiden 1910—1916, med den før nevnte avhandling „Fra indre Helgeland“ og gradavdelingskartbeskrivelsen „Dunderlandsdalen“ som de mest omfattende. Et av hans resultater var påvisningen i strøkene i indre Helgeland av den nøye sammenheng mellom den såkalte yngre gneisformasjon i Nordland — et bergartskompleks som i tidlig tid til dels var blitt ansett for å tilhøre grunnfjellet — og granitter som var yngre enn glimmerskifer-marmor gruppen og derfor av kaledonisk alder. Oxaal påpekte hvordan glimmerskiferne var tett gjennomtrengt, mest parallelt lagningen, med granitt-materiale, og framholdt betydningen av *injeksjonsmetamorfosen*. Hans innsats her belyses bl. a. av noen linjer som professor Goldschmidt anfører i sitt Stavanger-arbeide av 1921, der han taler om utviklingen av vårt kjennskap til fjellkjedens yngre gneiskomplekser: „Vor allem aber kommt die neue Auffassung dieser Gesteine in einer Arbeit von J. Oxaal zum Ausdruck, worin sie als Gneisglimmerschiefer bezeichnet werden und ihre Entstehung allgemein auf Injektionsmetamorphose zurückgeführt wird.“

Oxaal påviste og beskrev også flere usedvanlig vakre eksempler på granitter som lå inne i det sedimentære kompleks, med linseformet tverrsnitt, den type eruptivmasser vi nå kaller fakoliter.

Det var ikke bare fjellbygningen som interesserte Oxaal under hans mange reiser i Nordland. Han har gitt viktige bidrag også av annen art. Fenomener som opptok ham sterkt var kalksteinshulene, som han særlig i Rana-distriktet så så mange storslagne eksempler på. I flere avhandlinger har han beskjeftiget seg med disse hulene, som han til dels nedla et stort arbeide i, med oppmålinger av deres system av ganger og hvelv som det ofte var forbundet med store vanskeligheter å komme fram i og studere. Oxaal var den første som hevdet at det måtte være smeltevann fra siste istids ismasser som hadde virket gravende og oppløsende på kalksteinen.

I en overordentlig interessant liten oversikt har Oxaal behandlet landskapsformene på Trænlandet, et av de mest egenartede strøk på vår kyst. Han framholder betydningen av havets arbeide for utformingen av det eiendommelige relieff med de karakteristiske nyker som reiser seg opp av strandflatebremmen, og videre at siste istids bremasser ikke har nådd så langt ut, idet friske skuringsmerker mangler. Han tar opp til diskusjon på generell basis strøkets hele geomorfologiske utforming, bl. a. spørsmålet om strandflatens dannelse. Som alt hva Oxaal har skrevet, utmerker arbeidet seg ved en

logisk oppbygging og klar framstilling. Et vakkert høide- og dybdekart i farger anskueliggjør på en utmerket måte forholdene.

Her sørpå har Oxaal bl. a. drevet kartlegging i Oslo-feltet, for Brøgger-Schetelig-kartene. Det kan nevnes at det var Oxaal som først påviste at det lå essexittiske lavaer ovenpå rombeporfyri i Krokskogs-området. Dette forhold stemte ikke med den da rådende oppfatning om en stadig tiltakende surhetsgrad i Oslo-feltets erupsjonshistorie og vakte derfor adskillig oppsikt og diskusjon, men de faktiske forhold var klare nok og kunde ikke motsies.

Alt i sine rent geologiske arbeider over Nordland viet Oxaal de økonomisk viktige forekomster stor interesse og det ble på det praktisk geologiske område han kom til å virke i den senere del av det tidsrom han arbeidet ved N. G. U. Det var her steinindustrien som var hans spesielle felt. I en mindre avhandling, skrevet i anledning jubileumsutstillingen i 1914, ga han en kort oversikt over den norske steinindustri og dens betydning for landet, og i 1916 utkom så hans store og overmåte viktige arbeide „Norsk Granit“, et verk på over to hundre sider, utstyrt bl. a. med en rekke vakre farge-plansjer av karakteristiske sorter av norsk bygningsstein.

Betegnelsen „granitt“ er i verket anvendt i steinindustriens betydning av ordet, omfattende også f. eks. den såkalte „hvite granitt“, trondheimitten fra Sogn og Trøndelag, og den „sorte granitt“, hyperitten i Solør. Arbeidet har innledningsvis kapitler om steinbrytningens historie i Norge, om eksportforholdene, kvalitets-prøvinger, m. m. og gir så en detaljert beskrivelse av de viktigste steintyper, deres forekomst, petrografiske karakter, m. v. Til slutt følger en oversikt over granittindustriens betydning for distriktene og landet, og en fortegnelse over Norske steinindustrifirmaer og deres viktigste brudd og utførte arbeider. Oxaals granittoversikt er et hovedverk i vårt lands praktisk-geologiske litteratur, og vil for alle tider stå som et viktig kildekrift.

Ikke bare dette arbeide, men like meget Oxaals rent praktiske bistand i mer spesielle spørsmål, gjorde at han raskt vant seg en overmåte sterk posisjon blant steinindustriens menn, og det var med stor beklagelse denne industri — likesom landets geologer — i 1918 mottok meddelelsen om at Oxaal hadde forlatt sin geolog-stilling og sitt geolog-virke.

Også i Norsk geologisk forening var Oxaal virksom i sin geolog-tid, han var bl. a. i flere år foreningens sekretær og gikk inn for arbeidet med sin vante energi.

Energi, raskhet og besluttosomhet var i det hele typiske karaktertrekk hos ham. Også rent legemlig preget disse egenskaper ham i yngre år, da han var en ivrig turner. Han var i en årrekke et særlig aktivt medlem av studentenes gymnastikk- og fekteforening og satt i flere år som denne forenings formann.

Oxaals sterke virksomhetstrang, hans uforferdethet og handlekraft, gikk side om side med en stor elskverdighet og omgjengelighet som gjorde at han lett fikk venner. Vi var mange som med sorg så at han forlot Oslo og geolog-verdenen her. Og i dag, i denne krets av eldre og yngre norske geologer, minnes vi i dypeste vemod John Oxaal og hans så altfor tidlige, og dypt tragiske, bortgang fra et sjeldent aktivt og virksomt liv.